

Lekce 35

Gramatická látka

Konjugace: Slovesa časovaná podle ἵστημι, ἵσταμαι
Slovesa φημί, εἰμί, χρῆ (shrnutí a doplnění)

Odkaz na gramatiku

§§ 319-320
§ 303 (1), §§ 304-305,
§§ 310-311

1. O užitečnosti výchovy:

Εἷ τις ἐρωτᾷ παιδείαν¹ τῶν παιδευθέντων, τί μέγα² τὴν πόλιν ὀνίνησιν, οὐ χαλεπὸν εἶπειν, ὅτι παιδευθέντες μὲν εὖ γίγνονται ἂν ἄνδρες ἀγαθοί, γενόμενοι δὲ τοιοῦτοι τά τε ἄλλα³ πράττειν καλῶς⁴, ἔτι δὲ κἂν νικῶεν τοὺς πολεμίους μαχόμενοι. παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκην, νίκη δ' ἐνίοτε ἀπαιδευσίαν⁵. πολλοὶ γὰρ ὑβριστότεροι⁶ διὰ πολέμων νίκας γενόμενοι μυρίων ἄλλων κακῶν δι' ὕβριν ἐνεπλήσθησαν. (Plat. Leg. 641 b)

2. Πτωχοῦ πῆρα οὐ πίμπλαται. (Corpus Paroemiographorum Graecorum 1, 147)

3. Ζῶμεν οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα. (Zenob. Gregor. Cypr. in Corp. Paroem. Graec. 1, str. 363 (58))

4. Xenofón hovoří po bitvě u Kúnax k řeckým důstojníkům, kteří unikli zajetí:

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν δὴ πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσαφέρνης, οὓς μὲν ἐδυνήθησαν, συνειλήφασιν ἡμῶν, τοῖς δ' ἄλλοις δῆλον ὅτι ἐπιβουλεύουσιν, ὡς, ἢν δύνωνται, ἀποκτείνωσιν. ἡμῖν δέ γε οἶμαι πάντα ποιητέα, ὡς μήποτε ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενώμεθα, ἀλλὰ μάλλον ἐκεῖνοι ἐφ' ἡμῖν. εὖ τοίνυν ἐπίστασθε, ὅτι ὑμεῖς τοσοῦτοι ὄντες, ὅσοι νῦν συνελλύθατε, μέγιστον ἔχετε καιρὸν. οἱ γὰρ στρατιῶται οὗτοι πάντες πρὸς ὑμᾶς βλέπουσιν. (Xen. An. 3, 1, 35)

5. Σχολαστικὸς νοσοῦντα ἐπισκεπτόμενος⁷ ἠρώτα περὶ τῆς ὑγείας. ὁ δὲ οὐκ ἠδύνατο (ἐδύνατο) ἀποκριθῆναι⁸. ὀργισθεὶς οὖν εἶπεν· «Ἐλπίζω κάγῳ νοσῆσαι καὶ ἐλθόντι σοι μὴ ἀποκριθῆναι.» (Philogelos, 34β)

6. Sókratés vykládá o svém rozhovoru s Polemarchem, který byl přesvědčen, že básník Simonidés podal správnou definici spravedlnosti:

«Φάθι δὴ», εἶπον ἐγὼ, «ὦ Πολέμαρχε, τί ἔφησθα τὸν Σιμωνίδην λέγοντα ὀρθῶς λέγειν περὶ δικαιοσύνης;» — «Ὅτι», ἔφη, «τὸ τὰ ὀφειλόμενα ἐκάστῳ ἀποδιδόναι δίκαιόν

¹ παιδείαν subjekt vedlejší věty se stal objektem věty hlavní (tzv. prolepse)

² τί μέγα ὀνίνησιν `jak velkému užitku'

³ τά τε ἄλλα `jak v ostatních věcech, tak i...'; τε odkazuje na vlastní jádro myšlenky: ἔτι δὲ καί...

⁴ καλῶς πράττειν zde `(dobře) se osvědčit'

⁵ ἡ ἀπαιδευσία `nevychovanost, nekázeň'

⁶ ὑβριστότερος komparativ k ὑβριστής `zrupný'

⁷ ἐπισκέπτομαι `navštívit'

⁸ ἀποκριθῆναι místo ἀποκρίνασθαι

ἐστι τοῦτο λέγων δοκεῖ ἔμοιγε καλῶς λέγειν». — «Ἄλλὰ μέντοι», ἔφην, «Σιμωνίδη γε οὐ ῥάδιον ἀπιστεῖν· σοφὸς γὰρ καὶ θεῖος ἀνὴρ· τοῦτο μέντοι, ὅ τι ποτὲ λέγει⁹, σὺ μὲν, ὦ Πολέμαρχε, ἴσως γιγνώσκεις, ἐγὼ δὲ ἀγνοῶ.» (Plat. Rep. 331 e)

7. «Μὴ παιδί¹⁰ μάχαιραν» ἢ παροιμία¹¹ φησὶν· ἐγὼ φαίην ἄν· «Μὴ παιδί πλοῦτον μηδὲ ἀνδρὶ ἀπαιδεύτω¹² δυναστείαν.» (Stob. 43, 136, Meineke str. 140)

8. Platón v rozhovoru se syrakuským tyranem Dionýsiem.

Πλάτων διαλεγόμενος περὶ τυραννίδος καὶ φάσκων, ὡς οὐκ ἔστι τοῦτο κρεῖττον, ὃ συμφέροι αὐτῷ μόνον, εἰ μὴ καὶ ἀρετῇ διαφέροι, προσέκρουσεν¹³ αὐτῷ. ὀργισθεὶς γὰρ «Οἱ λόγοι σου», ἔφη, «γεροντιῶσι¹⁴», καὶ ὅς· «Σοῦ δέ γε τυραννιώσιν¹⁵.» (Diog. Laert. 3, 18)

9. Chór se obrací k Oidipovi, který se právně oslepil:

Οὐκ οἶδ', ὅπως σε φῶ¹⁶ βεβουλεῦσθαι καλῶς·
κρείσσων¹⁷ γὰρ ἦσθα μηκέτ' ὢν ἢ ζῶν τυφλός. (Soph. Oid. T. 1368)

10. Po slavnosti v Peiraiu se Sókratés s několika mladými přáteli odebere na návštěvu do domu starce Kefala:

Εὐθύς οὖν με ἰδὼν ὁ Κέφαλος ἠσπάζετό τε καὶ εἶπεν· «ᾧ Σώκρατες, οὐ δὲ θαμίζεις¹⁸ ἡμῖν καταβαίνων εἰς τὸν Πειραιᾶ. χρῆν (ἐχρῆν) μέντοι. εἰ μὲν γὰρ ἐγὼ ἔτι ἐν δυνάμει ἦ(ν) τοῦ ῥαδίως πορεύεσθαι πρὸς τὸ ἄστυ, οὐδὲν ἄν σὲ ἔδει δεῦρο ἰέναι¹⁹, ἀλλ' ἡμεῖς ἄν παρὰ σὲ ἐφοιτῶμεν· νῦν δέ σε χρὴ πυκνότερον δεῦρο ἰέναι. ὡς εὖ ἴσθι, ὅτι ἔμοιγε ὅσον αἱ ἄλλαι αἱ κατὰ τὸ σῶμα ἠδοναὶ ἀπομαραίνονται²⁰, τοσοῦτον αὖξονται αἱ περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαι τε καὶ ἠδοναί. μὴ οὖν ἄλλως ποίει, ἀλλὰ τοῖσδέ τε τοῖς νεανίσκοις²¹ σύνισθι καὶ δεῦρο παρ' ἡμᾶς φοῖτα ὡς παρὰ φίλους τε καὶ πάνυ οἰκείους.» «Καὶ μὴν», ἔφη, «ὦ Κέφαλε, χαίρω γε διαλεγόμενος τοῖς σφόδρα πρεσβύταις· δοκεῖ γάρ μοι χρῆναι παρ' αὐτῶν πυνθάνεσθαι, ὥσπερ τινὰ ὁδὸν προεληλυθότων, ἦν καὶ ἡμᾶς ἴσων δεήσει πορεύεσθαι, ποία τίς ἐστιν, τραχεῖα καὶ χαλεπὴ ἢ ῥαδία καὶ εὐπορος.» (Plat. Rep. 328c)

11. Ἐφύης μαθηματικὸς²² παιδίου γένεσιν λέγων²³ εἶπεν· «Οὗτος ἔσται ῥήτωρ, εἴτα

⁹ ὅ τι ποτὲ λέγει `co to vlastně znamená'

¹⁰ μὴ παιδί doplňte odpovídající tvar slovesa δίδωμι

¹¹ ἢ παροιμία `řčení, přísloví'

¹² ἀπαιδεύτος `nevzdělaný, nevychovaný'

¹³ προσκρούω (dat.) `urazit (někoho)'

¹⁴ γεροντιῶ, -ᾶν `chovat se stařecky'

¹⁵ τυραννιώ, -ᾶν odvoďte podobně jako v předcházející poznámce

¹⁶ οὐκ οἶδα, ὅπως φῶ `nevím jak říci, nedovedu vypovědět'

¹⁷ κρείσσων = κρεῖττων, κρείσσων ἦσθα. Přeložte ireálně.

¹⁸ θαμίζω `často přicházet, navštěvovat'

¹⁹ ἰέναι (inf.) `jít'

²⁰ ἀπομαραίνομαι `mizet, ubývat'

²¹ ὁ νεανίσκος `mladík'

²² ὁ μαθηματικὸς `astrolog'

ἔπαρχος²⁴, εἶτα ἡγεμῶν²⁵.» τεθνηκότος οὖν τοῦ παιδὸς τούτου ἡ μήτηρ ἀπαντήσα-
σα²⁶ εἶπεν· «Ὁν ἔλεγες ῥήτορα ἔσεσθαι καὶ ἡγεμόνα, ἀπέθανεν.» ὁ δὲ ἔφη· «Μὰ²⁷
τὴν αὐτοῦ μνήμην, εἰ ἔζησε, πάντα ταῦτα ἂν ἐγένετο.» (Philogelos 202)

Slovní zásoba

1.	ὀνίνημι, ὀνήσω, ὠνησα, —, —, — (τινά τι) μυρίος, -α, -ον ἢ ὕβρις, -εως	prospívat někomu v něčem, podporovat četný, nekonečně mnoho pýcha, povýšenost	prodesse ininitus, innumerus superbia
2.	(ἐμ)πίμπλημι, πλήσω, ἔπλησα, πέπληκα, πέ- πλημαι, ἐπλήσθη	naplnit něco něčím	implere alqm aliqua re
3.	δύναμαι, δυνήσομαι, δεδύνημαι, ἐδυνήθη	moci	posse
4.	ἐπίσταμαι, ἐπιστήσομαι, —, ἠπιστήθη ἦν = ἐάν ἐπί τινι γίγνομαι συνέρχομαι, -εμαι, -ῆλθον, -ελήλυθα, —, —	rozumět, vědět když, jestliže dostat se, upadnout do něčí moci sejít se zdraví doufat	scire, peritus esse alicuius rei cum in alicuius potestatem incidere convenire sanitas sperare
5.	ἡ ὑγίεια, -ας ἐλπίζω, ἐλπιδῶ, ἤλπισα, ἤλπισκα, ἤλπισμαι, ἤλπισθη	odevzdat, vrátit zpět neznat, nevědět	reddere, retribuere ignorare, nescire
6.	ἀποδίδωμι ἀγνοῶ, -εῖν, ἀγνοήσω, ἠγνόησα, ἠγνόηκα, ἠγνόημαι, ἠγνόηθη	nůž, meč tyranida (vláda), násilí sem pravidelně navštěvovat hustý, častý jinak starý člověk drsny malé dítě vzpomínka, památka	culter, gladius tyrannis huc frequentare deusus aliter vetus asper puerulus memoria
7.	ἡ μάχαιρα, -ας		
8.	ἡ τυραννίς, -ίδος		
10.	δεῦρο (adv.) φοιτάω, φοιτήσω, ἐφοίτησα, —, —, — πυκνός, -ή, -όν ἄλλως (adv.) ὁ πρεσβύτης, -ου τραχύς, -εῖα, -ύ		
11.	τὸ παιδίον, -ου ἡ μνήμη, -ης		

²³ γένεσιν λέγω `stanovit horoskop'

²⁴ ὁ ἔπαρχος `císařův správní úředník, prefekt'

²⁵ ὁ ἡγεμῶν `místodržící'

²⁶ ἀπαντῶ, -εῖν (gen.) `potkat'

²⁷ μά (ak.). `při (někom, něčem)', zaklínací částice

Cvičení

1. Gramaticky určete:

• εἶ • εἴης • εἶμεν • ἐσμέν • ἵνα ὦ • ἵνα ἦ̃ • ἵνα ὦσιν • φής • ἵνα φῆς • φαῖεν • ἵνα φῶσιν • φήσω • φάθι • φάσκοντι.

2. Tvar χρῆν je od původu krází χρῆ ἦν. Vyložte tvary:

• χρείη • χρῆναι • ἵνα χρῆ̃.

3. Přeložte a rozlišujte významy slovesa εἶναι:

• ἔστι θεός. • τοῦτο καλόν ἐστι, εἴ τις οἶός τέ ἐστι παιδεύειν ἀνθρώπους. • τοῦτο οὐκ ἔστιν ἡμᾶς ποιεῖν. • ἔστιν ἐν τοῖς νόμοις ... • τοῦ ἄρχοντός ἐστι τῶν ἀρχομένων ἐπιμελεῖσθαι.

4. Spojení ἔστιν ὅς má vlastní význam `někdo, některý', ἔστιν ὅπως `určitým způsobem, nějak'. Přeložte odpovídajícím způsobem:

• ἔστιν ὅτε • ἔστιν ὅπου • οὐκ ἔστιν ὅπως • οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ.

5.

a) Přeložte a všimněte si významů předložky παρά:

παρ' ἡμᾶς φοίτα ὡς παρὰ φίλους. • σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς χρῆ σοφόν τι μανθάνειν. • Σόκράτης: ἐγὼ οὐ πώποτε συνεχώρησα οὐδὲν παρὰ τὸ δίκαιον. • ἐβουλόμην ἂν παρὰ τούτοις εἶναι μᾶλλον πρῶτος ἢ παρὰ Ῥωμαίοις δεύτερος.

b) Ἀλεξάνδρου ποτὲ πέμπσαντος ἐπιστολὴν (ἢ ἐπιστολὴ `dopis') πρὸς Ἀντίπατρον εἰς Ἀθήνας διὰ τινος Ἀθλίου παρῶν ὁ Διογένης ἔφη: «Παρ' ἀθλίου (ἄθλιος `ubohý') δι' Ἀθλίου πρὸς ἄθλιον.»

6. Přeložte a gramaticky určete slovesné tvary:

• λίθον κατάθες. • μὴ λάμβανε, ὃ μὴ κατέθου. • οἱ τοὺς νόμους τιθέμενοι. • ὁ τύραννος πάντας κακῶς διειτίθει. • εὖ διειτίθην σε. • οὕτως διάκειμαι. • ἐκεῖνος ἀπέθετο τὸν στέφανον (ὁ στέφανος `věnec'). • βραχεῖ λόγῳ πολλὰ πρόσκειται σοφά. • ὁ Ἀλκιβιάδης τοὺς Λακεδαιμονίους παρώξυνεν (παροξύνω `poštvat, poríchnout') ἐπιθέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις (srovnejte v lekci 32).